

HALLINTOVALIOKUNNAN LAUSUNTO 8/2005 vp

Valtioneuvoston selvitys Euroopan unionin toimintasuunnitelmasta terrorismin torjumiseksi; sisäiset ja ulkoiset aspektit

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 15 päivänä joulukuuta 2004 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen Euroopan unionin toimintasuunnitelmasta terrorismin torjumiseksi; sisäiset ja ulkoiset aspektit (E 136/2004 vp) hallintovaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ulkoasiainneuvos Iivo Salmi, ulkoasiainministeriö
- poliisiylitarkastaja Eero Laine, sisäasiainministeriö
- rikosylitarkastaja Markku Ryymin, keskusrikospoliisi
- yksikön päällikkö Paavo Selin, suojelupoliisi
- tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnio.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut
— oikeusministeriö.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Eurooppa-neuvosto hyväksyi syyskuussa 2001 Yhdysvaltain terroristi-iskujen jälkeen terrorismin vastaisen toimintasuunnitelman ja sen toimeenpanemiseksi ns. tiekartan. Nämä on kesäkuussa 2004 yhdistetty nyt käsiteltävänä olevaksi yhdeksi asiakirjaksi, jota päivitetään säännöllisesti. Tämä toimintasuunnitelma sisältää seitsemän strategista tavoitetta, noin 150 tavoitteiden toteuttamiseen tähtäävää toimenpidettä sekä kuvauksen EU:n ja Yhdistyneiden kansakuntien

terrorismin tai muun rikollisuuden torjuntaan liittyvien kansainvälisen yhteistyön instrumenttien kansallisen täytäntöönpanon tilanteesta. Marraskuussa 2004 hyväksyttiin coreperissa terrorismia ja EU:n ulkosuhteita koskeva asiakirja, joka keskittyy terrorismintorjunnan keskeisiin ajankohtaisiin hankkeisiin ulkosuhdetoiminnan alalla. Valtioneuvoston selvitykseen ei sisälly Suomen kantaa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Euroopan unionin toimintasuunnitelma terrorismin torjumiseksi on laaja-alainen kokonaisuus, jota hallintovaliokunta on tarkastellut oman toimialansa näkökulmasta.

Toimintasuunnitelman strategiset tavoitteet koskevat kansainvälisen yhteisymmärryksen ja yhteistyön tiivistämistä, terrorismin rahoituksen estämistä, EU:n toimielinten ja jäsenvaltioiden kykyä estää, selvittää, tutkia ja syyttää terrorismirikoksia, kansainvälisen liikenteen turvallisuutta ja rajavallvonnan tehostamista, yhteiskunnan suojelua ja varautumista terroritekojen seurauksia vastaan, radikalisoitumiskehitystä ja terrorismin piiriin rekrytoitumista sekä EU:n ulkosuhteita terrorismin torjunnan alalla. Tavoitteiden alle on koottu suuri joukko erilaisia toimenpiteitä, joista osa kuuluu ns. oikeus- ja sisäasioiden yhteistyön piiriin, osa Yhdistyneiden kansakuntien johtamaan yhteistyöhön ja osa muuhun kansainväliseen yhteistyöhön. Kansallisesti tarkasteltuna kyse on monialaisesta, useita eri hallinnonaloja koskevasta lähestymistavasta terrorismiin ilmiönä ja rikollisuuden lajina.

Valiokunta katsoo, että terrorismia ei voi täydellisesti eriyttää eikä pitää erillään järjestäytyneestä ja muusta vakavasta rikollisuudesta. Terrorismin torjunta onkin osa järjestäytyneen ja muun vakavan rikollisuuden vastaista toimintaa. Valiokunta pitää tärkeänä, ettei tällaisen rikollisuuden torjunnassa tehdä toimia, joiden tavoitteet ovat muualla.

Valiokunnan näkemyksen mukaan toimintasuunnitelman strategiset linjaukset ja keinovalikoima tehostavat rikostorjuntatoimenpiteitä. Valiokunta kuitenkin tähdentää, että toimenpiteiden kansallinen käyttö tai käyttöönottamisen tapa ratkaistaan erikseen ja erillisissä prosesseissa. Keinovalikoima sisältää sekä eri valmisteluvaiheissa olevia toimenpiteitä että myös sellaisia asioita, joita Suomi on jo toteuttanut. Esimerkkinä voidaan mainita Suomen jo toteutunut liittyminen ns. Palermon sopimukseen. Viime vuoden aikana hallintovaliokunta on käsitellyt muun muassa biometrinen tunnistamisen liittä-

mistä passeihin ja viisumeihin, alusten ja satamarakenteiden turvatoimia, teletunnistetiетоjen tallentamista sekä Schengenin tietojärjestelmän kehittämistä koskevia ehdotuksia.

Turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selon-teen (VNS 6/2004 vp) mukaan Suomi korostaa pitkäjänteisen taustatekijöihin puuttumisen tärkeyttä ja ihmisoikeuksien kunnioittamista. Valiokunta viittaa asiassa antamaansa lausuntoon HaVL 31/2004 vp ja korostaa tiedustelun, toimivaltaisten viranomaisten tietojen analysoinnin ja uhkien ennakkoinnin merkitystä terrorismin vastaisessa toiminnassa. Valiokunta painottaa, että viranomaisten välinen yhteistyö ja tiedonvaihto ovat välttämättömiä terrorismin ja vakavan rikollisuuden torjunnan kannalta. Asiantuntija-arvion mukaan EU:n jäsenmaiden turvallisuusviranomaisten välisen yhteistyön muodot ovat kehittyneet melko toimiviksi. Olemassa olevien rakenteiden, esimerkiksi Europolin, Eurojustin ja Poliisipääliköiden toimintaryhmän, hyödyntäminen ja kehittäminen on tärkeää. Rajavallvontaan osallistuvien viranomaisten yhteistyö on olennainen osa ulkopuolelta tulevan terrorismin torjuntaa. Suomessa toimivaa poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen PTR-yhteistyötä voidaan tarjota mallina muillekin maille.

EU-tasolla on laadittu vuonna 2004 terrorismin rahoituksen estämiseen tähtäävä kokonaisvaltainen strategia. Terrorismin rahoituksen estäminen on myös yksi vuoden 2005 painopistealueista. Valiokunnan näkemyksen mukaan yksi keskeisimpiä keinoja torjua terrorismia on hyödyntää rahanpesun torjunnan keinoja. Terroristien ja terroristijärjestöjen käyttöön kulkeutuvien rahavirtojen selvittämisen avulla on mahdollista paljastaa niin terroristeja kuin niitä tukevia henkilöitä ja organisaatioita.

Toimintasuunnitelmaan sisältyy myös muun muassa pelastuspalvelua koskevia sekä yhteiskunnan kriittisten rakenteiden suojaamiseen tähtääviä toimenpiteitä. Valiokunta pitää tärkeänä, että toimintasuunnitelmaan sisältyy myös toimenpiteitä terrorismin ja vakavan rikollisuuden uhrien tukemiseksi. Valiokunta korostaa terro-

rismin ja vakavan rikollisuuden uhrien ja heidän omaistensa kriisitilanteen jälkihoidon merkitystä.

Toimintasuunnitelma sisältää monia muun muassa tietojenvaihtoa ja keskitettyjä tietojärjestelmiä koskevia kehittämistoimenpiteitä. Toimintasuunnitelmaan sisältyy myös tietojenvaihtoa kolmansien maiden kanssa. Jotkut toimenpiteet voivat koskettaa myös I pilarin toimijoita. Valiokunta pitääkin tärkeänä, että tietosuojanäkökulma otetaan huomioon toimintasuunnitelman ja siihen sisältyvien toimenpiteiden yhteydessä. Valiokunnan mielestä on myös tarpeen — myös EU:n perustuslaillinen sopimus huomioon ottaen — että toimintasuunnitelman ja sen eri toimenpiteiden tietosuojaan ja laajemminkin perusoikeuksiin kohdistuvia vaikutuksia arvioidaan säännöllisesti niin EU-tasolla kuin kansallisesti.

Tässä yhteydessä valiokunta vielä tähdentää, että rikostorjunnan tietojen luovuttaminen Suomen ja muiden valtioiden välillä tapahtuu aina kansallisen lainsäädännön rajoissa ja ehdoilla. Valtioiden välisiä suhteita ja niiden velvoitteita

suhteessa toisiinsa säädellään monenvälisissä ja kahdenvälisissä sopimuksissa, joiden kansallisen voimaansaattamisen yhteydessä tehdään tarpeellisilta osin muutokset kansalliseen lainsäädäntöön. Samoin tiedusteluviranomaisten tietojen luovuttamista sääntelevät turvallisuusviranomaisten tietojenvaihtoa koskevat kansalliset ja kansainväliset säännökset. Tietojen käyttötarkoitus on rajattua ja tietoja luovuttava valtio voi myös asettaa rajoituslausekkeita tietojen käyttämiselle. Viranomaisten yhteistyön ja tietojenvaihdon kannalta on tärkeää, että on olemassa selkeät normiperusteiset menettelytapa- ja toimintasäännöt. Valiokunta korostaa tässä yhteydessä myös tietojen käyttämistä koskevan viranomais- ja muun valvonnan merkitystä.

Lausunto

Lausuntonaan hallintovaliokunta esittää,

että suuri valiokunta hyväksyy valtioneuvoston selvityksen edellä esitetyin näkökohdin täydennettynä.

Helsingissä 17 päivänä maaliskuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Matti Väistö /kesk
vpj. Veijo Puhjo /vas
jäs. Nils-Anders Granvik /r
Lasse Hautala /kesk
Rakel Hiltunen /sd
Esko Kurvinen /kok
Kari Kärkkäinen /kd

Rosa Meriläinen /vihr
Lauri Oinonen /kesk
Satu Taiveaho /sd
Tapani Tölli /kesk
Ahti Vielma /kok
Tuula Väättäinen /sd
vjäs. Petri Salo /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne.